

BACOVIA ÎN HEXAGON

MIRCEA MIHĂIES

Încopertată între două povestiri de-un haz irezistibil, secvența cea mai amplă a noii cărți a lui Mircea Cărtărescu, *Frumoasele străine*, e un perfect exemplu de ceea ce francezii numesc *pince sans rire* iar englezii *tongue-in-cheek*. Subiectul e, într-adevăr, generos și ar fi fost mirare ca un diarist precum Mircea Cărtărescu să fi trecut indiferent pe lângă o astfel de mină de aur. În unul din acele accese de generozitate ce stau doar la îndemâna marilor puteri literare și postcoloniale, francezii au invitat, în 2005, un grup de doisprezece scriitori români în patria lui Montaigne și Flaubert. Însăși ideea că mai mulți scriitori români — în cazul nostru, bună parte a cremei creatorilor autohtoni — sunt obligați să stea împreună mai multe zile pare dinamică curată. Cunoscând caracterul și energia negativă din mediile noastre literare, te-ai fi așteptat la transpunerea pe sol francez a nesfârșitelor războaie de gherilă ce se duc pe malurile Dâmboviței de când lumea și se vor duce până la dispariția ultimei reviste culturale.

Ei bine, nu. Vocea care vorbește în aceste pagini e binecunoscută din *Jurnalele* lui Mircea Cărtărescu — poate puțin mai relaxată la nivelul limbajului și ceva mai dispusă la autoironie. E vocea scriitorului matur, ajuns în culmea succesului, care-și permite să trateze cu sarcasm nu atât pe ceilalți, cât pe sine însuși. Lunga proză intitulată chiar *Frumoasele străine* este un minuțios jurnal de bord al zilelor petrecute în Hexagon, dar și un prilej de a înțelege și judeca dramele, ambiția, găunoșenia, prostia, orgoliile, aroganța, falsitatea, stupiditatea bunelor intenții, politetea râncoasă, lipsită de substanță, a relațiilor interumane. Mircea Cărtărescu știe să vadă și știe să povestească ce vede. Spre deosebire de *Jurnal*, în cartea de față simți că autorul are și timp și chef să stea de vorbă. Plin de paranteze, foiletistic în intenție și baroc prin rezultat, textul aparține unui scriitor pentru care nu există plăcere mai mare decât să despică în patru firul unei narațiuni care, altminteri, ar fi putut fi epuizată în câteva pagini de reportaj. Convenția literară e însă mai puternică decât adevărul și plăcerea de a povesti depășește, pe ici-pe colo, granițele realității. Dar ce-ar fi *Amintirile din copilărie*, *Hanu Ancuței* și *Un veac de singurătate* (posibile modele urmate aici de Mircea Cărtărescu) fără exagerări, invazii ale imaginarului în prozaicul cotidian și "închipuirii" pe care numai scriitorul adevărat știe să le facă plauzibile?

Mircea Cărtărescu are o ureche absolută. Forța evocărilor provine din contrastul dintre tonul alb, voit banal, al propriilor fraze, și cuvintele rostite de personajele mai mult sau mai puțin întâmplătoare ale evocării. Efectul este asemănător unui arc voltaic: pagina ia foc, întâmplările ies din matca banală în care păreau să curgă lin, vorbind cu patetism despre dramele, frustrările și nefericirea personajelor care și-au pierdut iluziile. Acest procedeu este folosit îndeosebi în cele două "fictiuni" ale volumului (*Antrax* și *Bacoviană*). În *Frumoasele străine*, primează tehnica descrierii, a detaliului relevant care fixează în memorie tablouri de-o decisivă pregnanță, fără diminuarea efectului.

În acest sens, fata întâlnită la o recepție ne trimite într-o lume halucinantă, oferind portretul unui personaj memorabil. Imaginea singurătății și a derutei existențiale e obținută printr-o descriere albă, aproape funcționărească: "Fata asta mărunță de statură împingea încolo și-ncoace, în mijlocul celor patru sute de inși din sala imensă, un landou în

care se afla un copilăș, un băiețel de un an, care se uita cu ochi largi împrejur. Tot timpul cât am stat de vorbă cu ea m-am întrebat dacă e fericită, acolo între străini, departe de lumea literară românească în care, înainte să plece, încercase să se integreze. Pe vremuri, când făceam seminar cu grupa ei, fata asta rămăsese într-o seară în urmă față de colegii care-și încheiau gecile și-și legau fularele la gât ca să plece acasă după cursuri. Se apropiase de catedra unde eu îmi strângeam foile în mapă și-mi dăduse un bilețel, apoi fugise afară. Flatat că, poate, o studentă s-a amoretat de mine (nu era cine știe ce, totuși: se-ntâmplă tot timpul și aproape tuturor profesorilor mai tineri. E legea numerelor mari. Când ai la curs două sute de fete și vreo sută la seminar, câte una din fiecare an tot are idei ciudate), am deschis bilețelul și, citindu-l, am început să râd singur ca prostul, dezamăgit, dar și încântat la culme. Scria pe el cam așa: «Domnule profesor, dac-ar fi să aleg o relație cu dumneavoastră, n-aș vrea să-mi fiți nici amant, nici soț. Nu aș vrea decât să-mi fiți tată!»"

Pe acest ton, de migăloasă pregătire a climax-ului, urmat de o bruscă virare în anticlimax, e construit întregul edificiu al "dării de seamă" asupra prezenței celor doisprezece scriitori români în Franța. Aflăm, desigur, lucruri spectaculoase — dar nu foarte spectaculoase — despre acești magnifici autori confrunțați cu publicul francez, dar aflăm mai ales detalii despre Mircea Cărtărescu însuși. Călătoria în Franța e un prilej de autocunoaștere și rememorare, de conturare a unui portret interior pe care scriitorul ni-l oferă în doze atent controlate, îmbinând necesitățile scrierii foiletonice cu obligatoria șarjă de sarcasm și autopersonificare. Nu aflăm prea multe lucruri despre Franța străbătută de la nord la sud, adică de la Paris în Provence, și apoi la Bordeaux, dar plonjăm în viața privată a scriitorului, răsfoind agențele unei expediții mai degrabă nostalgice decât pătrunsă de solemnitatea "misiunii oficiale".

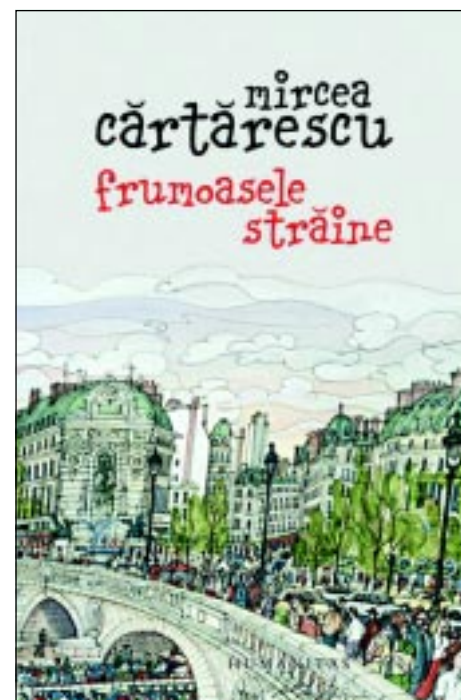
În ciuda tonului alert, al narațiunii în priză directă, simți că miza existențială se află în altă parte — sau, mai degrabă, în alt timp. "Duzina scriitoricească" pornită în căutarea gloriei literare e sortită să se întoarcă, la nesfârșit, pe propriile urme, simțind că, așa cum spunea Rimbaud, "la vie est ailleurs". *Nostalgia*, titlul uneia din cărțile lui Mircea Cărtărescu, e simbolul acestei expediții, formula prin care, explicit, suntem mereu retrimiși în trecut, deoarece prezentul nu e decât o caricatură, o gesticulație sterilă, recolta searbădă a unei munci depuse cândva demult, singura autentică.

Flash-back-urile, retransărilor strategice pe situații revolte întăresc senzația de acută nemulțumire față de valorile prezentului. O discuție cu poetul Ion Mureșan e mai mult decât explicită în acest sens: "Am vorbit, cum facem mereu când ne-ntâlnim noi, optzeciști, despre acele vremuri în care eram poezia tânără a momentului, despre cei care au confirmat și cei care-au fost uitați, și cei care-au murit... Cu trecerea timpului, devine tot mai limpede cât de mult am ținut unii la alții în ciuda concurenței sufocante dintre noi și-a încercărilor altora de-a ne dezbină. Unii au publicat mai mult, alții mai puțin. Unii au avut succes, alții nu. Unii sunt și azi în centrul atenției, alții au fost uitați demult, îngropați într-o viață obscură. Dar de câte ori se-ntâmplă să ne-ntâlnim, ne purtăm ca niște soldați bătrâni dintr-un război pierdut în adâncul timpului: ne-mbrățișăm

cu căldură și ne amintim de vechile campanii, de vechea glorie pe care ne-o poate lua nimeni. Mury mi-a povestit despre cartea pe care are de gând s-o scrie, ceva foarte frumos și straniu, foarte metafizic, o carte despre morți și mușegai. Iar eu îmi aminteam poemul său cu păpușa de cârpă aruncată într-o debara plină de pantofi vechi, teribil poem al spaimei pure."

Povestite cu haz, cu detașare, cu ironie și cu sarcasm, episoadele acestei aventuri literare sunt, de fapt, o excelentă analiză socio-psihologică a moravurilor, ambițiilor și suferinței unei lumi a orgoliilor și confruntării. Stilul digresiv al relațiilor e menit să adune în jurul aceluiași teme și obsesii un întreg univers de aspirații ce se dovedesc pure și durabile dezamăgiri. Narațiunea nu-i aparține scriitorului de succes, ci unui biet om aflat sub vremi. Împrumutând când vocea mucalită a unui Svejk înfruntând absurdul cotidian (Mircea Cărtărescu "vede enorm și simte monstruos", construind scenarii paranoice de-un irezistibil umor), scriitorul ne câștigă simpatia tocmai accentuând banalitatea vieții unei ființe excepționale. Pentru că, oricum am întoarce lucrurile, Cărtărescu nu e un scriitor oarecare — e produsul de lux al unei literaturi care, prin el, începe să se bucure de o recunoaștere internațională. El preferă să ne poarte mai degrabă prin universul obsesiilor și sensibilităților sale decât prin lumea pe care o străbate cu o evidentă inaptitudine pentru spectacol, exhibiționism și vânarea cu orice preț a succesului.

Povestirile care închid și deschid volumul (*Antrax* și *Bacoviană*) sunt, în chip neașteptat, comentarii la ampla dare de seamă reprezentată de istorisirea *Frumoaselor străine*. Ele servesc drept autoportrete ale insului hipersensibil, nu o dată suspicios și irascibil, pe care-l vom urmări în periplusul francez. Cu profunde note confesive, cele două povestiri fluctuează între narațiunea documentabilă biografică și verva născută

MIRCEA CĂRTĂRESCU

Frumoasele străine

Editura Humanitas, 300 p., 2010

dintr-un tip special de imaginar: cel în care autorul se dedublează, una din identitățile sale ridicându-se, luciferic, deasupra pământului pentru a putea scrie, dezinvolt și dezinhibat, despre eul său terestru.

Mircea Cărtărescu ne-a oferit cea mai calmă carte a sa din ultimii cincisprezece ani. Dar e un calm sub crusta căruia pândeste, bacovian, nevroza. Copleșit de atenție, adult, el poartă cu sine tristețea iremediabilă a insului "umilit și obidit", tristețe pe care n-o pot spăla toate celebrările politico-aseptice ale întregului Occident. Scriitorul reușește performanța de a fi un fel de Buddy Glass în care coexistă, nostalgic și paranoic, atât fragilitatea și retractilitatea lui Holden Caulfield, cât și bizareria genialoidă a lui Seymour Glass. Notar al propriilor aventuri, Mircea Cărtărescu e și cel dintâi cititor care, ca și noi, se înduioșează, se amuză și suferă în fața rândurilor pe care tocmai le-a scris. Pentru că ele sunt însăși viața sa pe cât de reală, pe atât de imaginată. Și pe cât de imaginată, pe atât de intensă.

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

Sărbătorile nu s-au încheiat!
Librăria ESOTERA sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria ESOTERA înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!
ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?
ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!
 Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

IMPROMPTU

ALEXANDRU BUDAC

Am întotdeauna rețineri când deschid volumele de publicistică ale unor autori cunoscuți, pentru că, de cele mai multe ori, efectul și retorica acestui fel de scrieri se tocesc puternic la recitare, iar strategiile persuasive ritmate prin lovirea tastaturii se diluează considerabil între cele patru coperte. Articolele de presă iau naștere sub presiunea timpului, a tiranicului *deadline*, sunt rodul unor dispoziții de moment, al idiosincraziilor efemere, dar și al umorilor vechi cărora le-ai găsit acum gurile de eșapament, al impresiilor încă insuficient așezate, iar forma textelor este dictată de imperativul categoric al gazetăriei: numărul fix de semne, cu tot cu spații. Ai, n-ai ceva de zis, trebuie să umpli colțul de revistă ce-ți este pus la dispoziție. Într-o publicație, articolul tău vine la pachet cu altele, ești o voce printre multe alte voci. Uneori tipi, alteori devii suav, însă ceea ce spui are mereu o solidă plasă de siguranță, grație branzării presei la prezent, și numai la prezent.

Dacă te faci auzit în vacarm, înseamnă că ai fructificat ziua. Dacă nimerești pe alături sau pari pleostit, nu trebuie să disperi. Te poți salva în numărul următor. Dacă ești înclinat mai mult spre zen decât spre apoplexie, munca în presă te face înțelept. Aici înțelegi rapid că nu ești de neînlocuit. Toate acestea nu rămân valabile când îți aduni articolele într-o carte. Fluturile zglobiu, multicolor, prins după alergătura de dimineață, pentru care toată lumea te mângâie pe căpsor, devine uscat și gri în insectar. Fragmentare sau înche-gate, sprintare sau melancolice, împăciuitoare sau înveninate, filosofice sau delirante, opiniile tale frumos ambalate laolaltă au nevoie și de un termen de valabilitate îndelungat. Unul de conservă, nu de savarină. Majoritatea volumelor de publicistică sunt deja alterate când ies din tipografii. Sunt bucuros că pot explica de ce *Frumoasele străine* face excepție.

Am observat de mult că, deși se descurcă bine în presa cotidiană, Mircea Cărtărescu nu se simte deloc confortabil în postura de gazetar. Uneori îmi dă chiar senzația că se scuză pentru că scrie editoriale. Cu toate acestea, multe dintre pamfletele sale, mai ales cele în care surprinde cu amărăciune nivelul nostru de corupție, adâncirea sărăciei sau starea învățământului, devin instantaneu texte cult în *cyberspace*. Le primesc frecvent prin e-mail. Iată că publicația *Șapte seri* i-a oferit prilejul lui Mircea Cărtărescu să folosească dogmele presei în avantaj propriu. El a reușit astfel să confere tabletei ușor digerabile aura povestirii de calitate și să revigoreze într-o oarecare măsură foiletonul. Câteva din paginile adunate în volum îmi erau cunoscute, căci le-am citit sporadic în revista menționată, înainte sau după câte un drum la cinema sau la cafea, însă abia acum am înțeles ce voia să zică formula confesivă "cum am fost un autor de duzină".

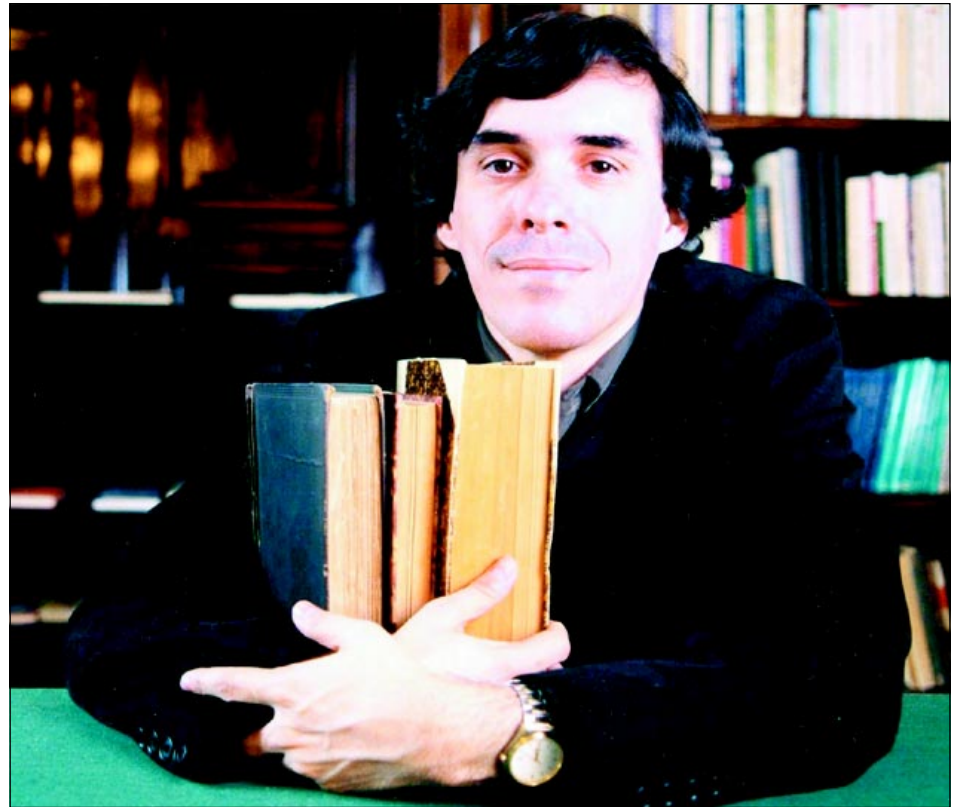
Mircea Cărtărescu are toate trăsăturile unui povestitor înnăscut, adică ale cuiva care, așa cum spunea Walter Benjamin, vine de foarte departe, spre a ne împărtăși o experiență ieșită din comun. Cu cât uită mai mult de sine auditoriul unui asemenea povestitor, adaugă Benjamin, "cu atât ceea ce

ascultă i se înscrie mai profund în memorie". Poate de aceea nu simt niciodată nevoia să-mi fac fișe de lectură când citesc cărțile lui Cărtărescu. Am afirmat undeva că autorul *Nostalgiei* mi se pare influențat mai mult de Andersen și de tradițiile străvechi ale povestirii, decât de Nabokov sau Pynchon. Nu mi-am schimbat părerea. Chiar dacă prozele din *Frumoasele străine* sunt departe de anvergura și ambițiile faimoasei trilogii (autorul însuși mărturisește că s-a amuzat scriindu-le), îți rezervă multe surprize. Nici una dintre cele trei povestiri nu este fără cusur de la prima la ultima frază, însă toate sunt savuroase datorită plăcerilor locale, divagațiilor jucăuse, intervențiilor tandre, piruetelor stilistice oportune, confesiunilor capabile să-ți transmită emoție, dar mai cu seamă grație umorului debordant și autoironiei. Mărturisesc că după *Orbitor. Aripa dreaptă* așteptam cu nerăbdare o porție de ficțiune cărnosă, nu publicistică. Totuși, dezamăgirii din primul moment i-a luat rapid locul entuziasmul față de aceste proze pe cât de limpezi și lipsite de mari pretenții, pe atât de curioase.

În *Frumoasele străine*, Mircea Cărtărescu ascunde inteligent sub pojghița fanteziei mai multe întâmplări reale din viața sa. Coji de banană sunt aruncate peste tot, generos, ca și cum autorul abia ar aștepta să vadă cine va călca pe ele: aluzii la persoane și situații din lumea literară autohtonă, *namedroppings* de efect, peisaje urbane despre care nu poți să spui cu certitudine dacă sunt sau nu imaginate integral de autor, apariții pitorești, în special feminine, la evenimente literare, dueluri deschise cu invidioșii, dar și cu criticii, autoexaminări chirurgicale, nu lipsite de culori comice, accese de melancolie și, desigur, vise. Am să trec repede peste *Antrax* și *Bacoviană* pentru a mă concentra asupra piesei de rezistență, și anume proza ce dă titlul volumului.

Antrax este o istorioară despre paranoia care l-a cuprins pe autor când a primit un plic dubios din Danemarca. Consistența logicii spaimei și amplificarea detaliilor în scenariul de apocalips specifice sindromului 11 septembrie, spiritul civic și onestitatea împinse până la ridicol se întâlnesc cu dezinteresul, amatorismul și autosuficiența neghioabă ale autorităților noastre. Vulnerabilă în momentele când se schimbă replici (polițiștii, mai ales, nu prea conving), povestirea te ține captiv în atmosfera ei dâmbovițean-kafkiană și te dezarmează cu un final simpat, deși cam indigest. În *Bacoviană*, Mircea Cărtărescu rememorează o pățanie din anii '80, când a fost invitat la o seară de lectură de către tinerii poeți din Bacău. Așa-zisul eveniment literar se va dovedi un fiasco, iar întreaga situație virează spre grotescul cel mai românesc. Lumea sordidă a cenușiilor ani din acea perioadă alunecă pe neașteptate, ca pe o bandă Möbius, în pur imaginar romantic, odată cu apariția fantomei Marucăi, prințesa Cantacuzino. Deoarece Mircea Cărtărescu înțelege cel mai bine în apele onirice, e greu să spui precis cât fantastic și câtă realitate se amestecă în poveste.

Frumoasele străine (sau *Cum am fost un autor de duzină*) face încă din titlu o

trimiteră directă la cei doisprezece scriitori selectați pentru proiectul cultural *Belles Étrangères* din noiembrie 2004. Nu-mi amintesc să mai fi citit o mărturisire atât de savuroasă și de lucidă (dureros de lucidă, așa spune) despre ce înseamnă să fii scriitor român în țară, dar și scriitor român în străinătate. Fără falsă modestie (Cărtărescu este un artist conștient de propria valoare), autorul demontează miturile construite în jurul său de presă, de resentimentarii din lumea noastră literară (niciodată nu mi-a sunat atât de oximoronic termenul ca acum, după ce-am închis această carte), dar mai cu seamă mitul scriitorului ajuns, învăluit în faimă ca într-un cocon, îmbogățit de traduceri, lecturi publice și apariții tv. Aventurile din Franța nu sunt narate liniar, nici cronologic, ci selectate în funcție de importanța lor și întrerupte de multe amintiri, de schițări atente ale unor portrete luminoase, sau, dimpotrivă, întunecate, de interludii amuzante și improvizații măiestrite pe corzile memoriei. Toate conferă textului note de oralitate, iar povestea Frumoaselor străine te duce cu gândul la spuma unei șampanii desfăcute în solitudine. Un umor dezlănțuit se revărsă pe fiecare pagină, dar nu trebuie să fii un cititor superversat ca să înțelegi că fiecare zâmbet al autorului învinge, de fapt, o adâncă tristețe.

Impresiile de călătorie sunt vii, culese parcă dintr-un jurnal, iar pe alocuri mi-au amintit de eseurile mai vechi de drumeții americane ale lui Andrei Codrescu, înainte ca el să se afunde adânc în ideologie. Când scrie despre Iowa City, Chicago, Paris, Viena, Bordeaux ori despre cetatea Carcassonne, atenția autorului alege de fiecare dată detaliul pitoresc, vinieta de colecție, nu senzaționalismul turistic. Orașele din Vest sunt comparate din reflex cu hidoșenia Bucureștiului, în general, cu dezolantul peisaj urban din România. Spectrul sărăciei îl înspăimântă teribil pe Mircea Cărtărescu, mai ales că l-a cunoscut îndeaproape înainte de Revoluție. Sărăcia și frigul, adevărate traume, se asociază încă în memoria lui cu perioada comunistă. Pasiunea nouă pentru gadgeturi tehnologice are ceva din micile bucurii ale unui copil care-și poate permite din când în când jucăriile visate. I se pare că prietenii plecați în străinătate duc o viață de o tulburătoare normalitate, și că demni-

tatea lor nu a avut de suferit. Cu toate acestea, când se află la Paris sau la Viena, scriitorul se simte la fel de înstrăinat, căci, în ochii occidentalului, românul se oglindește întotdeauna cu trăsăturile unei specii bizare. Acest aspect e splendid surprins într-un episod pantagruelic – seara românească la Castelnaudary, capitala mondială a ciolanului cu fasole.

Savoarea prozei se datorează în primul rând interacțiunilor umane și întâlnirilor mai mult sau mai puțin fericite. Unele sunt neînchipuit de nostime, cum ar fi gafele monumentale făcute de traducători nepricepuți, situațiile hazlii generate de diferențele culturale, menționarea unor erori teribile în traducerile franceze ale romanelor *Nostalgia* și *Travesti*, peripețiile cu Ștefan Agopian. A fost consolator să citesc ce au făcut corectorii (români, de data asta) unor șpalturi. Brusc, am realizat că propriile mele întâlniri cu diverși corectori zeloși de pe la revistele culturale sunt bagatele. Cum așa putea să mă mai plâng că din "memetic" (referitor la teoria memelor) mi-au făcut "mimetic" sau că faimoasa povestire borgesiană "Tlön, Uqbar, Orbis Tertius" a devenit trei proze distincte (adică "Tlön", "Uqbar" și, desigur, "Orbis Tertius"), când însuși Cărtărescu s-a trezit că "vitelus" ("substanța cu care se hrănește embrionul în ou") s-a metamorfozat în "vițelus" și că s-a dus naibii splendoare de metaforă? Există însă și momente crunte, manifestări feroce ale ranchiunei confrăților, vanități de-o stupiditate halucinantă, fițe de staruri cu iz de stână, descrise de autor fără menajamente. Unele sunt atât de înfiorătoare, de tipic românești (cum altfel am putea caracteriza cultura noastră dacă nu drept una a invidiei?), încât nu mă îndoiesc că sunt autentice. Citind acele pagini, am avut senzația că scriitorimea românească e formată, cu puține excepții, din ticăloși fără glorie ce-și imaginează că au cucerit Vestul cu marea lor artă. De câteva ori, răsul mi s-a oprit în gât.

Pentru mine, faptul că în peisajul nostru cultural, a cărui ariditate facem tot posibilul s-o menținem, a apărut un prozator precum Mircea Cărtărescu, constituie un miracol, iar miracolele nu pot fi explicate logic. Drept urmare, dacă nu m-aș bucura când îi apare câte un volum, aş simți că am comis un soi de impietate.